

DE FAMILIE DUMONT - 3

De vrouw in het vogelhuis (epiloog)

Pauline van de Ven

(novelle)

© Pauline van de Ven

Verspreiding e-boek: Auteursdomein®, Amsterdam 2006

Oorspronkelijke uitgave: Uitgeverij De Arbeiderspers Amsterdam 2000

ISBN: 978-90-8641-004-0

NUR 301

Voor Paul en Bea

*In your dreams whatever they be,
dream a little dream of me*

(The Mamas & the Papas: Dream a little dream of me)

Het eerste gebod is: bewaar alles. Een verstandig mens gooit niets weg. Natuurlijk wordt het voor krenterigheid gehouden. Vergeet het! Geloof me, ik heb het ondervonden. Spoorloos verdwijnen ze uit je leven. Stukje bij beetje uitgewist, ja, actief om zeep gebracht met elke zak méér die aan de vuilnisman wordt meegegeven. Vervolgens verbleken ook de foto's in je hoofd en zo komt magere Hein twee keer; de tweede keer om de foto's op te halen. Dan zijn alle sporen uitgewist en is er niets meer over. Dat gebeurt me niet. Niet nog eens. Want ik zie het zo: van iemand te houden is het enige zinvolle, ook na afloop.

Zodoende beheer ik dit museum. Ik heb alles bewaard. De gebroken en gelijmde theekopjes met de zingende vogels - esthetisch een kaakslag ik geef het toe - haar cloisonné vingerhoedjes, haar knopendoosjes, een halve meter missaaltjes in spits gotisch schrift dat de hemel in wijst. Zelfs de nachthemden van haar vader toen die naar de copra-olie op Sumatra ging. Wit met een kobaltblauw biesje zulke katoen, die maken ze niet meer, het blijft eeuwig wit. Zeventig jaar ligt het al tussen deze mufte zakjes lavendel. Vóór mij heeft zij gevonden dat die dingen overleven moesten en nu is het net als met port: hoe langer je die bewaart, hoe belangrijker het wordt hem nóg langer te bewaren.

Kijk, de lijsten waarop is aangekruist dat deze hemden, samen met acht paar sokken en twee boorden, zijn gewassen aan boord van Stoomschip Amsterdam van de Holland Amerika Lijn. Stapels en stapels ansichtkaarten.

Wonderbaarlijk veel met het opschrift 'Vele hartelijke groten van Papi'. Dat zijn groeten van Béla. Ze komen van achter het IJzeren Gordijn, geschreven in altijd dezelfde karakteristieke dikke letter. De menukaarten van elk diner aan boord van het schip naar de Noorse fjorden. Een doos vol Chinese schotelletjes. Twee dozijn sjaaltjes die je overvallen met de warme, vitale geur van Thuja zodra je deze kastdeur hier opendoet, als hongerige oude wolven die een prooi bespringen. Je moet erop bedacht zijn, hun aanval is niet ongevaarlijk. Babs' babymutsje, Pauls babysokjes, bommama's kanten handschoentjes. Klein zijn die. Ze was een klein vrouwtje, dat zie je op de foto's. Een leven in textiel, bidprentjes en verschoten foto's. Alice Maria Dorothea, hier is het kaartje. Geboren in de Vondelstraat in Amsterdam op 28 november 1917. Kijk, achter deze foto zat het liedje van the Mamas & the Papas dat de stichtingsakte van het museum is geworden, overgetypt en dubbelgevouwen:

Dream a little dream of me / Stars shining bright above you / Night breezes seem to whisper I love you / Birds singing in the sycamore tree / Dream a little dream of me...

Ze zou het wel leuk vinden, denk ik, als ze het zien kon. Vooral het bankstel. Het is groot, de bank alleen is al ruim twee meter zestig. Twee oude mannetjes hebben de nieuwe stof erop geslagen.

'Zulk trijp maken ze niet meer,' zei het ene.

'Er zit Hongaars paardenhaar onder,' zei het andere. De Rolls Royce onder de meubelvelours zit er nu op. De katten vinden het heerlijk. Zo zacht en toch zo sterk, ideaal om je nagels aan te scherpen. Vooral Sheeb vindt dat. Sheeb is een erfstuk net als de bank, maar dan levend. De bank en de fauteuils zijn van haar. Daarom krabt ze eraan, omdat we dat anders misschien vergeten. Hoe zouden we het kunnen vergeten?

'Jij bent mijn anker,' zei de patroonheilige van mijn museum.

En zij was het mijne. Ik drink uit haar gelijmde kopjes, naai op haar oude Bernina naaimachine die loopt als een pleviertje en bak gepaneerde vissen uit haar Duitse kookboek. Eten moet een mens evengoed toch. 's Avonds laat ik me in zo'n fauteuil zakken, die dingen zijn zo diep en zacht, erin gaan zitten is een bad nemen in textiel, een omhelzing in velours. Overdag poets ik. Het moet vooral schoon blijven. Stof en spinrag en vooral ook grauwe vitrage geven me een gevoel van onbehagen, om niet te zeggen bedreiging. Als je dat een kans geeft is het einde zoek, die weg loopt recht het graf in. Dus ik stof en ik zuig en alles glimt. En ik wacht.

Heel soms kijk ik naar buiten, tegenwoordig. Dat is al heel wat. Het is de mooiste herfst in jaren. Ik kijk zomaar wat naar het blad van de iepen. 's

Ochtends als er een lage koude herfstzon staat is het licht dat over het blad ligt zo wit en breekbaar als het eierporselein in die doos. Later op de middag wordt het eerst gelig en dan rood. Ik kijk hoe alles mee kleurt. Wat wit is, wordt rood en er komt een botergele sluier over de gevels te hangen. De daklijsten worden rood en de buiken van de meeuwen ook. Of rood eigenlijk niet. Bengaals. Ik kijk uit het raam en ik weet dat het een begin is. Er komen weer ochtenden en middagen en avonden en nachten. Niet langer in één ononderbroken ketting maar als losse kralen in vrolijke kleuren die ik zelf weer aan elkaar mag rijgen. Ja, ik voel duidelijk hoe langzaam maar zeker de dagdelen hun eigen licht, hun eigen vorm en hun eigen ritme weer aannemen, zoals de zomer vroeger verschilde van de herfst, de herfst van de winter, de winter van de lente. Ik houd van de lente, ik heb haar gemist. Maar ze komt terug. Ik voel het. Het is alleen maar een kwestie van wachten. Eerst liefhebben en dan wachten, daar komt het uiteindelijk op neer. Het wordt altijd weer lente.

In de flat hing een typische geur, een mengeling van Thuja, kamfer, sinaasappel en ik weet niet wat nog meer. Stijfsel, lavendel, Vim. De reumatiekplant ruikt óók vreemd, zei ze, maar daaraan rook ik niks. Zingende vogels overal: in een huisje aan een haakje aan de muur van het balkon, op het dun met kalk en looizuur beslagen serviesgoed in de keuken, op het behang in de plantenkamer, op verschoten lapjes Chinese zijde die ingelijst in de gang hingen. Tot op de wc keken hun priemende kraalogen je aan, rechtop of ondersteboven aan bloesemtakken hangend, of ook wel boven op zo'n kaal Chinees leisteenbergje gezeten. Zij zongen en wij dronken thee. Want eerst was er thee. Nee, eerst was er, als je vanaf de Van Heuven Goedhartlaan recht op de flat aan kwam rijden, in de bovenste rij van dat saaie platte gebouw één raam dat zich aan de opmars van de onderhoudsvrije aluminium schuifpui had weten te onttrekken. Dat raam stond open en er stak een hoofd uit. Als je kwam, en als je ging opnieuw. Altijd hetzelfde ritueel. En ik deed ook altijd hetzelfde, ik draaide het raampje van Pauls bemoste koekblik naar beneden en zwaaide met mijn hand boven het dak. Uit het raam zwaaide iemand terug. Nooit anders. Acht trappen van zes treden moest je op. Eerst één trap, gevolgd door een overloopje, dan weer een trap en een overloopje, en zo door tot aan de bovenste verdieping. Het klonk vertrouwd, het ritme van mijn schoenen op de tegels. Roffel-roffel-roffel, stap-stap-stap, roffel-roffel-roffel, stap-stap-stap. Achtenveertig treden van kleine witgrijs bewolkte tegeltjes waar wonderlijke gedaantes in schuilgingen. Een marineblauwe leuning, hoge ramen. Haar hoofd als afgehakt, los zwevend boven de bovenste balustrade.

‘Rustig, maak je toch niet zo moe!’ of:

‘Wat een energie!’

Een tijdje stond ze er met krukken, nooit stond ze er niet. Eén keer stond er hoog in het trappenhuis een raam open, dat was anders, daarom herinner ik het me. Het veranderde de sfeer volledig. Opeens was het trappenhuis een

zelfstandige ruimte, niet langer een tunnel waar je doorheen moest om haar te bereiken. Je voelde de lente buiten, je hoorde de tram in de verte, de lucht stond niet langer stil maar hij bewoog. Scherp drong zich op dat moment een besef van vergankelijkheid, van de eindigheid van onze rituelen, aan me op. Maar zodra we de dubbele deur achter ons sloten, was alles als vanouds. Ik houd daarvan, het leven kan me niet voorspelbaar genoeg zijn. Er komt een moment dat je denkt, zo, nu heb ik voor de rest van mijn leven wel genoeg meegemaakt. Bij sommigen komt het op hun vijftigste, bij anderen op hun zeventigste. Zelf dacht ik op mijn eenentwintigste: ik hoop dat ik nu niets meer meemaak. Het is net als met de post. Een groot deel van je leven kijk je er reikhalzend naar uit, vol verwachting van wat er nu weer eens voor een aangename verrassing in zal zitten. En dan komt het omslagpunt in je leven, de dag waarop je denkt: hopelijk is er geen post. Geen nieuws is goed nieuws! Maar ik dwaal af. Eenmaal binnen deden we wat we altijd deden. Dat betekende eerst en vooral: thee. In een door regelmatig droogkoken geblakerde fluitketel werd koud water aan de kook gebracht terwijl wij babbelden.

‘Ik heb je nooit serieus over politiek horen praten. Hoe kwám je er zo ineens bij om je kandidaat te stellen.’

‘Paul kwam Ernst tegen voor de deur van café De Zwart en Ernst zei: moet jouw Pauline niet de politiek in? Want wij hebben geen econoom in de Kamer. En Paul zei: Nou je het zegt, Ernst, dat lijkt me wel wat.’

‘Werkelijk!’

‘Ja. En toen zei Ernst: zullen we daar dan alvast een kleinigheid op drinken? En Paul zei: dat lijkt me een goed idee. En toen zat ik héél lang met het eten te wachten.’

‘Nee!’

Het leuke was, zij kon schateren. Schateren is iets, dat de meeste mensen na hun dertigste op de een of andere manier vergaat. Dat gaat de weg van de post, hoe het komt weet ik ook niet. Zij was vijfenzeventig en zij kon het nog. Zo denk ik het liefst aan haar terug: dubbelgevouwen naar adem happend, zich met één slappe hand vasthoudend aan het aanrecht terwijl de stoom voor onze kopjes thee in de vitrage schiet en neerslaat tegen het voorzetraam. Stomen deed het flink, want het was van groot belang dat het water, eenmaal aan de kook, zes minuten doorkookte. Niet meer, maar ook niet minder. Dan had je nog steeds geen thee, want dan werd er eerst een bodempje water geschonken over een eigen blend van één zakje gele Ceylon, één zakje assam garden en één zakje orange pecco. Dat moest vijf minuten trekken, niet meer maar beslist ook niet minder, in de Chinese pot. Het proces moest vooral niet overhaast worden. Daarna mocht de rest van het water erbij en als het geheel nog één volle minuut getrokken had, dan - dán pas - had je iets dat ‘thee’ mocht heten en dat het waard was onder de theemuts te stoppen en op te drinken uit porseleinen kopjes met zingende vogels.

*

De naam is alles. De naam is de relatie, hij schrijft haar dwingend voor: moeder, zus, vriend, geliefde. Elk met zijn eigen taal, zijn eigen niet-verwisselbare koffer vol wederzijdse verwachtingen, gevoelens en aanrakingen, binnen smalle marges vastgelegd voor alle etappes van de reis. Het door elkaar halen van de namen is een gevaarlijk spel. Schoonmoeders spelen het graag. Ik zag het aankomen.

‘Hoe noem je me?’

‘Hoe ik je noem?’

‘Mijn naam, wat zeg je tegen me?’ Ze keek me aan, haar hoofd in het tegenlicht van een lage zon die beneden achter de snelweg zakte, die me in de ogen scheen en die op de een of andere manier alle keren dat ik haar achter glas had zien ondergaan en haar gloed voor me op een wit tafellaken had zien liggen, in zich besloten droeg.

‘Ik weet het niet... Niks.’

‘Niks? Dat kan niet. Hoe noem je me in gedachten?’

‘Ik noem je niet.’

‘Heb ik helemaal geen naam?’

‘Nee...’

‘En als je met Paul over mij praat?’

Nee, ik zou die naam niet uitspreken. Eén persoon heeft aanspraak op die naam. In mijn hoofd werd het nevelig en de nevel werd mist. Mist als een slagboom. Ze liep er dwars doorheen.

‘Je mag Lily zeggen. Of Alice. Of iets anders, jij moet kiezen. Maar je moet me wél een naam geven. Mijn pappa zei Putter, van Lillyputter. Maar dat was voor pappa. Exclusief! Pappa’s naam voor zijn dochter.’ Ze dacht na.

‘Misschien kun je *Meemie* zeggen. Dat zeiden de kinderen van Eleonora Roosevelt. *Meemie!*’ Ik schoot in de lach. Achter de kan lag de schaduw van het water turkoois en geel op het laken.

‘Dorothee zou eventueel óók kunnen,’ zei ze toeschietelijk.

*

‘Nu naar links. En hier naar rechts. Naar rechts!’

‘Ik mag hier niet naar rechts.’

‘O’.

‘Ga dan dáár maar naar rechts.’

‘Ik sta al voorgesorteerd.’

‘O. Waarom stop je?’

‘Omdat het licht op rood staat.’

‘Oja? Is dat rood? Dat je dat zien kunt in dat felle licht. Je hebt goeie ogen.’

‘Meemi?’

‘Ja?’

‘Ik ken iemand die het heeft laten doen.’

‘Niemand komt aan mammie’s ogen. Wat denk je. Ik ben vijfenzeventig!’

‘Het is niet gevaarlijk. Het kan om de beurt.’

‘En wat dan. Dan heb ik één oog. Daar ben ik vet mee. Nee, nee aan mammie’s lijf geen polonaise. Hier naar links.’

‘Ik ken de weg wel.’

‘En nu rechts de parkeerplaats op. Rústig, niet zo hárd. Waarom rijd je altijd zo *hard*. Je bent er heus niet eerder. Mijn mamma zei altijd: Rustig aan, dan breekt het lijntje niet.’

‘Zullen we samen één kar nemen?’

‘Kan het er allemaal in?’

Het was ons laatste onbezorgde uitje en het ging naar Het Zuiden, een immens groot tuincentrum aan de rand van het Westland. Niet naar Mollenburg, dat kleiner was en een verleidelijker assortiment had. Mollenburg was duur en wij waren grootverbruikers met diverse verslavingen, dus dat kon flink oplopen. De rozen waren er goed, dat wel. Daar konden we geen weerstand aan bieden. En je liep er buiten, in de zon. Het Zuiden was goedkoper en een eind verder weg, je reed een stukje door het Amsterdamse Bos. De Bosbaan lag op zulke dagen kaarsrecht, breed en ongerept te spiegelen onder een dun laagje mist dat de zon nog niet had kunnen kraken. Het gaf een heerlijk gevoel van vrijheid als je het geraas van de forenzen achter je op de Amstelveense weg hoorde verflauwen, zo’n gevoel dat niet alleen werd opgeroepen door onze vrijheid, maar vooral ook door de onvrijheid van de rest van de bevolking. Binnen een halfuur zouden al die loonslaven worden opgeslokt door fabrieken en kantoren en dan hoorde de wereld aan ons.

‘Haal je nog een kar?’

‘De derde?!’

‘Alleen om op te leunen. Dan kunnen we deze hier laten staan.’ Ze hebben kilometers planten daar. Het is gewoon griezelig, zo’n massaliteit. Hallen vol potjes en vazen en mandjes. Hangmanden, draadmanden, rubber manden, stenen manden, rieten manden, biezen manden. Een hele hal witte hanggeraniums. Een hele hal rode hanggeraniums, een hal Franse geraniums. Twee hallen fuchsia’s. Mij maakte die onafzienbaarheid moedeloos. Haar niet. Eén voor één nam ze potjes en vaasjes uit het schap, bracht ze dicht naar haar ogen, draaide ze rond, fronste en zei ofwel ‘hm’, in welk geval het potje werd teruggezet, ofwel ‘Jij mag met mammie mee’. Dan ging het in de kar. De eerste keer dat ik later alleen in Het Zuiden was, stond ze voor me en achter me en opzij in dat doolhof vol potten en vazen, in haar zelfgemaakte jasje van visgraat, fronsend een potje bekijkend, één hand aan het handvat van een kar vol planten. Het maakte me draaierig. Vazen en kruiken sprak ze aan in de

tweede persoon, alsof het geesten waren. Misschien waren ze dat ook wel, want niets in haar omgeving was daar zomaar. Alles had een reden van bestaan, een voorgeschiedenis, een identiteit, een ziel. De stoffige zijden pioenen op het dressoir had Babs meegebracht uit Rome. Op de versleten pers in de naaikamer hadden Béla en zij met blote voeten gedanst in de heuvels boven Boedapest. Van die fluwelen gordijnen hadden de Russen in de winter van 1945 repen afgesneden om hun voeten in te zwachtelen tegen de kou. In dat blikken doosje hadden gouden muntjes gezeten, het enige waar je in die tijd van hyperinflatie nog mee betalen kon, vastgezet in kaarsvet tegen verdacht gerinkel. Over zichzelf sprak ze in de derde persoon enkelvoud, zoals volwassenen doorgaans alleen tegen kleine kinderen en huisdieren doen. Ook deze keer mochten er massa's vaasjes en plantjes met Meemie mee.

'O jeekees! Hoe krijgen we alles ooit in de auto gestouwd!' Het was onbegrijpelijk, maar het kon er altijd in. Met ons erbij.

'Kun je die doos violen nog op je schoot nemen? Zit je goed? Waar is je stok?'

En daar gingen we weer, een ingeblikte tuin, terug naar de Meander.

'Hier naar links.'

'Ik mag hier niet naar links.'

'O. Heb je wel zicht? Wacht, laat me die tak wegdoen. Lángzaam. Stop!'

'Wat?'

'Het licht!'

'Het licht is oranje. Ik maak zowat een aanrijding!'

'Voor oranje moet je stoppen. Niet gas geven.'

'Dat was vóór de oorlog.'

'Hm...' Pauze.

'Mammie wordt oud.'

'Welnee.'

'Nee?'

'Nee hoor.'

'Dág Pauline! Ach, zo heerlijk, zo'n uitje. Wat ruikt het lekker, hè?'

De dagsluiting met koffie had meestal plaats in een snackbar of ook wel in een koffiешop. De gelegenheid moest letterlijk maar vooral ook figuurlijk een lage drempel hebben, de rest was bijkomstig, het eten ook. Liever geen vloerbedekking, gesteven servetten of zilveren lepels, dat maakte haar bang. Wat daarvan de oorzaak was, heb ik nooit ontdekt. Na een droomloze jeugd tussen haar verstrengelde initialen 'L.B.' op alle lakens, en beddengoed dat door een horde personeel gewassen, gesteven, gestreken, op- en zorgzaam weer opgevouwen werd, vond ik het een vreemde reactie.

'Maar het ziet er toch heel gezellig uit?'

'Maakt me bang.'

Het liefst moest de deur naar de straat open staan. Die dag viel de keus op

een snackbar op de Amstelveense weg. Grote ramen zagen uit over het snelverkeer. De deur stond open. Links een vitrine met kroketten, frikadellen, diagonaal doorgesneden boterhammen en hardgekookte eieren van een intens, hallucinerend wit. Tafels van wit formica, voorzien van een asbak en een vaasje plastic asters. Een mevrouw bracht twee veerkrachtige lapjes witbrood met een bijna gaar ei erop. De koffie voldeed aan de verwachting die was opgeroepen door een bordje voor het raam waarop stond: De Koffie Is Klaar!

Hoe Lang Al.

‘Gezellig, hè?’

‘Ontzettend gezellig.’ We zeiden niet veel. We waren moe. Naast ons bord lagen van die vrolijk bedoelde, droevig stemmende bonte servetjes van rood-wit geblokt papier. Op de radio prees een opgewonden mannenstem iets aan. De muren waren afgetimmerd met bruingebeitste schrootjes en de achterwand verloor zich in het donker. Voor het raam stond de auto, afgeladen met bloemen en struikgewas. De schemering viel in met een kaal, wit licht. Om de een of andere reden voelde ik me plotseling verdrietig. Misschien was het de sfeer. Misschien was het een voorgevoel.